

'Gekomen om een vuur op aarde te ontsteken'

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Psalm 69: 1-14

Tweede Schriftlezing: Handelingen 2: 41-47

Schriftlezing Evangelie: Lucas 12: 49-53

Fresco van Christus met Petrus en Paulus en de heiligen van de catacombe, Catacombe van de heiligen Pietro en Marcellino, Rome

Inleiding

Het is het vijfde radicale Jezuswoord in de zomerserie van de Protestantse gemeente Hilversum dat vandaag centraal staat. Het vuur van Pinksteren is niet alleen het verwarmende, het lopende, vuur van het geloof in de wereld. Het is ook een verterend vuur, als het gaat om het kwaad.¹ De leerlingen hebben aan den lijve ondervonden dat Jezus kwam, niet om de 'lieve vrede', maar om te strijden voor gerechtigheid. Hij zegt: 'Ik ben gekomen om een vuur op aarde te ontsteken, en wat zou ik graag willen dat het al brandde.' (Lucas 12,49) Zijn woord maakt een verschil, maakt onderscheid. Daar valt niet aan te ontkomen. Het essentiële onderscheid is echter niet: binnen of buiten de kerk. Het Koninkrijk Gods is zoveel meer dan de kerk.

Overdenking

Gemeente van Christus, de leerlingen hebben aan den lijve ondervonden dat Jezus kwam niet om de 'lieve vrede' maar om te strijden voor gerechtigheid. We hebben een frappant Jezuswoord gehoord. En dat staat niet in de kinderbijbel.

Ik ben gekomen om een vuur op aarde te ontsteken,
en wat zou ik graag willen dat het al brandde.²

Degene die hier spreekt is de Jezus van de tempelreiniging. Met een zweep drijft Jezus de kooplui de tempel uit. Dat incident volgt vrijwel direct op de vreedzame intocht van de vorst op het ezeltje, die komt in de naam van de Heer.³ Dit is de ijveraar voor God die vol verontwaardiging de tafeltjes van de geldwisselaars ondersteboven gooit, omdat zij van het Huis van de Heer dat de tempel zou moeten zijn, 'een rovershol' hebben gemaakt. In hem zien zijn leerlingen het Psalmwoord in vervulling gaan dat luidt: 'De hartstocht voor uw huis heeft mij verteerd.'⁴ De Zoon Gods komt tot het huis van zijn Vader en wat hij ziet vervult hem met afschuw. Hij verwacht een plaats van inkeer, gebed en stilte. Wat hij ziet is een activiteitencircus van macht en geld verdienen.

Ik moet denken aan het grote dilemma dat alle grote vrede-stichters heeft bezig gehouden: Gandhi, Martin Luther King, Nelson Mandela, zij wilden zich geweldloos verzetten tegen onrecht. Het was hun oprechte streven de onderdrukkers aan het denken te zetten over hun handelen door de andere wang toe te keren.

¹ Vgl. Psalm 68, de Pinksterpsalm.

² Lucas 12,49.

³ Lucas 19,28 e.v.

⁴ Psalm 69,10a.

Maar het was bijna onmogelijk om altijd geweldloos te blijven.⁵ Kolonialisme, voortdurende onderdrukking, geïnstitutionaliseerd racisme en onaanraakbaarheid in India, apartheid in Zuid-Afrika, en slavernij in de Verenigde Staten, hebben diepe sporen getrokken, die nog generaties lang grote gevolgen hebben.

Jezus heeft niet alleen de vrede gepreekt, maar ook de geestelijke revolutie. Dat vergeten wij wel eens: *metanoia* is Grieks voor de bekering van je denken!⁶ Zijn optreden dat volgt roept de sfeer op van Psalm 2, waar God spreekt tot de koning die hij zijn zoon noemt:

Jij bent mijn zoon, ik heb je vandaag verwekt.
Vraag het mij en ik geef je de volken in bezit,
de einden der aarde in eigendom.
Jij kunt ze breken met een ijzeren staf,
ze stukslaan als een aarden pot.⁷

Daar gaat het over de vorst naar Gods hart, die opkomt voor gerechtigheid. Hier gaat het over de man uit Nazareth, die opkwam voor de armen en de zieken en de verdrukten, en de aandacht voor het Godsgeheim, waarvan hier in dit commerciële religieuze centrum, waar priesters en Schriftgeleerden op een voetstuk staan, niets meer van over is. De integriteit van religieuze organisatie moet gewaarborgd zijn, anders blijft er niets van over dan holle klanken en vormen. Dan is de inhoud weg. Niet langer raakt de prediking de actualiteit.

Het was vast niet voor het eerst dat een eenvoudige Galileeër diep teleurgesteld is bij het aanschouwen van het tempelplein in Jeruzalem. Het zou ook zeker niet de laatste keer zijn dat een diep gelovig mens zich verscheurd voelt en ontgoocheld wanneer hij achter de schermen van de godsdienst kan kijken. Ik moet nu denken aan de jonge Maarten Luther (1483-1546), die in 1510 of 1511 de Orde van de Augustijnen in Saksen mocht vertegenwoordigen bij de paus in Rome. Hij verwachtte er veel van, maar sprak verontwaardigt over Rome na zijn bezoek als de zetel van de duivel. U kent het vervolg van het verhaal. Luther staat aan de wortel van de Reformatie, een kerkhervorming die zijn weerga niet kende en die ook de Rooms-katholieke kerk tot op de dag van vandaag diepgaand heeft beïnvloed en veranderd.

Overall waar het op deze manier spannend wordt rondom tempels, kerken en moskeeën, komt uitzicht op de laatste dingen in beeld. Dan kan het bijna niet anders of er komen apocalyptische gezichten bij kijken en profetische woorden over het einde der tijden. Als de oprechte verlangens bovenkomen van mensen naar het edele, het rechtvaardige, het zuivere, het lieflijke, het eervolle, dan kan de confrontatie bijna niet uitblijven.⁸ Een botsing met de klanktonen van revolutie is het gevolg. Burchten van machtigen, centra van uitsluiting en onderdrukking, zij begeben het. Godsdienst, louter door mensen georganiseerd en tandoeloo gemaakt, aan gepast om de status quo van de rijken te ondersteunen en te voorkomen dat de genotzuchtigen in hun genieten zouden worden gestoord, staat op de fundamenten van de vormen te trillen. Hervorming kan niet uitblijven. Radicalen gaan aan revolutie denken.

⁵ Nelson Mandela ging hier het meest ver en koos voor de gewapende strijd. Maar in zijn houding in de gevangenis en na zijn vrijlating zocht hij de verbinding met zijn tegenstanders. Mandela, N.R., *Long Walk to Freedom*, London 1994.

⁶ Bijv. Lukas 15,7.

⁷ Psalm 2, 7b-9.

⁸ Vgl. Filippenzen 4,8.

Ik ben gekomen om een vuur op aarde te ontsteken,
en wat zou ik graag willen dat het al brandde.

Ik denk wel eens, hebben wij Jezus niet te lief gemaakt? Hebben wij hem niet al te veel bijgeschaafd, zodat hij precies past in onze burgerlijkheid? Zou die gezapigheid niet een van de redenen kunnen zijn dat de kerken hun appèl grotendeels hebben verloren? Een Jezus die geen struikelblok meer mag zijn, zal uiteindelijk niemand meer aan kunnen spreken.

Het psalmenboek spreekt letterlijk boekdelen. Je mag er gerust vanuit gaan dat de evangelisten steeds aan deze teksten denken als zij beschrijven wat Jezus zegt en doet. De Pinksterpsalm, dat is Psalm 68, gaat over een God die opstaat en zijn tegenstanders uiteen jaagt:

God staat op,
zijn vijanden stuiven uiteen,
zijn haters vluchten als hij verschijnt.
U verdrijft ze zoals de wind de rook verdrijft.
Zoals was smelt bij het vuur,
zo vergaan de zondaars als God verschijnt.
Maar de rechtvaardigen verblijden zich,
zij juichen als God verschijnt,
uitgelaten van vreugde.⁹

Dat liegt er niet om. De waarheid komt aan het licht en brengt onherroepelijk scheiding tussen kwaad en goed. Direct daarop, in Psalm 69, gaat over een vloed die over de bidder heen komt. Het lijkt wel een doop. Het is de doop waarvan Jezus spreekt in Lucas 12,50. Maar dit is geen veilig handje water bij de doopvont in de kerk. Een woeste stroom sleurt de bidder mee. Zijn voeten staan niet langer op de grond. Alles om hem heen is onzeker. Het enige dat hij nog weet is dat zijn vijanden talrijker zijn dan de haren op zijn hoofd. Zo kan het een mens vergaan, in een harde wereld. Zo vergaat het velen van ons, van tijd tot tijd. Dan zijn wij uit balans en gebeurt het dat wij niet goed weten hoe het verder moet. Maar de mens van Psalm 69 weet nog iets. Hij weet dat zijn leven is gegrondvest in zijn God. Dit geloof is zijn behoud. Dat neemt niemand hem af. Terwijl de golven hem optillen en hij niet meer weet wat onder is, wat boven, blijft daar een grond waarop zijn voeten zullen landen. De bodem van Gods beloften is de wortelgrond van zijn bestaan.

Die objectieve grond die gegeven is als een 'ja' op je leven, een bevestiging van je bestaan, die is als het strand dat betrouwbaar aanwezig is, niet afhankelijk van beukende golven. Dat geeft houvast. Daar moet je wel aan herinnerd worden en dat is de functie van een kerkdienst. Al het andere is daaraan ondergeschikt. Het is daarom zo jammer dat wij elkaar vandaag niet fysiek kunnen ontmoeten. Toch kunnen en mogen wij elkaar bemoedigen, samen vieren dat God goed is en ons daarin, net als in de psalm verheugen. Want waar de letterlijke ontmoeting van allen tijdelijk niet kan, daar vieren wij het symbool van brood en wijn als het heilsgeheim van de gemeente van Christus, hij die op die laatste avond heeft gezegd:

...vanaf vandaag zal ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken
tot de dag komt dat ik er met jullie opnieuw van zal drinken
in het koninkrijk van mijn Vader.¹⁰

⁹ Psalm 68, 2-4.

Zolang de kerk zich veilig weet bij dit geheimenis, zijn wij geborgen bij God. En dan weten wij heel goed dat we niet leven in de eerste eeuw. Wij staan niet aan het prille begin, zoals de leden van de vroege kerk, die leefden met de vuurvlammen van Pinksteren vers in het geheugen. Zij beleefden werkelijk een explosieve groei van een geloofsgemeenschap die het koninkrijk van God onmiddellijk verwachtten. Zij verwachtten vurig een wederkomst van Christus op korte termijn en wilden zich daarop actief voorbereiden.

Ook wij mogen dat rijk van vrede en recht in ons midden verwachten en als wij ervoor open staan zullen wij er zeker iets van zien. Maar om die eerste, die prille liefde van het geloof te beleven in je hart, is in onze tijd een bijzondere toewijding nodig en een groot geduld. In alle eerlijkheid, de kans dat wij de kerk hier vandaag in Hilversum ineens weer zullen zien gaan groeien is klein. Ik sluit nooit iets uit, maar ik beseef wel dat wij niet in de 1^e, maar in de 21^e eeuw leven. De plaats van het geloof en de beleving van de wereld zijn volkomen veranderd in de harten van de mensen. Tegelijk blijft het waar dat Jezus zegt:

Ik ben gekomen om een vuur op aarde te ontsteken.

Het blijft een raadselachtig woord, maar het kan ons nog altijd wakker schudden en opmerkzaam maken op de dingen die er echt toe doen, ook in deze tijd. Ik geloof niet in het oude kerkelijk adagium 'geen heil buiten de kerk' (*Nulla salus extra ecclesia*¹¹). De beslissende lijnen lopen niet langs de kerkmuren. Hopelijk is de kerk in de samenleving een plaats die ertoe doet. Waar het op aan komt is gerechtigheid en vrede en de daden van mensen in antwoord op de uitdaging van God.

Wij worden opgeroepen zelfbewust te onderscheiden waar het op aan zal komen, als het gaat om de diepste waarden van het bestaan. Het Koninkrijk van God is altijd urgent en het heeft een hoge prioriteit, die zelfs bloedbanden te boven kan gaan en die uiterlijke kenmerken en vormen relativeert. Wij zijn allen kinderen van één Vader. Ieder is onmiddellijk tot God. God heeft geen kleinkinderen. Laten we ons, wanneer wij vandaag de maaltijd vieren, samen beschouwen als één grote familie, hecht verbonden, inclusief, dichtbij en ver weg, in en buiten de kerk. Wij mogen mensen zijn die, al zijn wij hier in Hilversum een grotendeels welvarende witte kerk, in staat zijn uiterlijkheden te relativiseren, die Gods nabijheid verwachten, in al het goede dat God geeft. Het Lam Gods dat de zonden der wereld wegneemt, is geen mak schaap of een lief aibaar lammetje. Het is een stevig bokje dat de kudde leidt in rechtvaardigheid.¹² In de catacomben van de heiligen Marcelino en Pietro in Rome, zien we Christus zitten als een regerend vorst tussen zijn getuigen, de apostelen Paulus en Petrus. Daaronder zien we hem opnieuw, als het Lam Gods dat de heiligen is voorgedaan in het Koninkrijk van God.¹³ Daar mogen wij in leven. Amen.

¹⁰ Matteüs 26,29.

¹¹ Cyprianus, *De unitate ecclesiae*, caput 6. 3^e eeuw na Chr.

¹² Vgl Openbaring 7,17: *arnion* (Grieks) is geen lief lammetje, eerder een ram.

¹³ Nicolai, V.F., F. Bisconti en D. Mazzoleni, *The Christian Catacombs of Rome. Documentation, Decoration, Inscriptions*, Regensburg 2002, 129-132.

Uitzending en zegen

Laten we nooit vergeten dat we gezegende mensen zijn. Ons is geen kalme reis beloofd, maar wel een behouden aankomst. Zo leven wij in het licht van God, met een vuur van onderscheid dat voor ons uitgaat, altijd onderweg naar Gods Koninkrijk.

De genade van Jezus Christus,
De liefde van God,
De verbondenheid met de heilige Geest
Is met jullie allen.

